

Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές και προβλήματα λόγου
σε παιδιά νηπιακής ηλικίας και τρόποι αντιμετώπισής τους

17^ο Νηπιαγωγείο Ξάνθης

28/03/2024

Θέμα επιμορφωτικής δράσης:

«Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές και προβλήματα λόγου σε παιδιά νηπιακής ηλικίας και τρόποι αντιμετώπισής τους».

Αλήμπαση Εδά ΠΕ29

Αμπαζίδου Ελισάβετ ΠΕ60

Μπαμπάτσου Αικατερίνη ΠΕ21

«Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ)»

- ❑ Χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα ευρύ φάσμα νευρο-αναπτυξιακών διαταραχών, με κοινά χαρακτηριστικά, όπως
 - ελλείμματα σε κοινωνικές-επικοινωνιακές δεξιότητες,
 - περιορισμένα ενδιαφέροντα,
 - επαναλαμβανόμενα πρότυπα συμπεριφοράς,
- ❑ Ο συγκεκριμένος όρος (ΔΑΦ) έρχεται να αντικαταστήσει τον μέχρι πρόσφατα ευρέως χρησιμοποιούμενο όρο των «Διάχυτων Αναπτυξιακών Διαταραχών (ΔΑΔ)».
- ❑ Η ΔΑΦ θεωρείται τώρα ως μία διαγνωστική κατηγορία με μία ομάδα συμπτωμάτων.

- ❑ Οι διαγνωστικές υποκατηγορίες (Αυτισμός, Σύνδρομο Άσπεργκερ και ΔΑΔ-μη άλλως προσδιοριζόμενη) καταργήθηκαν.
- ❑ Η ΔΑΦ είναι μια νευρο-αναπτυξιακή διαταραχή που διατηρείται εφ' όρου ζωής.
- ❑ Σύμφωνα με το DSM-V (2013), η βαρύτητα εκδήλωσης των συμπτωμάτων χωρίζεται σε τρεις υποκατηγορίες:
 - **Επίπεδο 1** – «Ανάγκη υποστήριξης»
 - **Επίπεδο 2** – «Ανάγκη ενισχυμένης υποστήριξης»
 - **Επίπεδο 3** – «Ανάγκη ιδιαίτερης ενισχυμένης υποστήριξης»

Επίπεδο 1 «Ανάγκη υποστήριξης»

Η πιο ήπια μορφή αυτισμού.

- ☐ Δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν κατάλληλα με τους άλλους. π.χ. μπορεί να μην λένε το σωστό πράγμα τη σωστή στιγμή.
- ☐ Μπορεί να μιλάνε με πλήρεις προτάσεις και να επικοινωνούν, αλλά δυσκολεύονται να εμπλακούν σε συνομιλίες με τους άλλους. Μπορεί να προσπαθήσουν να κάνουν φίλους, αλλά να μην είναι πολύ επιτυχημένο.
- ☐ Δυσκολεύονται να μετακινηθούν από τη μία δραστηριότητα στην άλλη ή να δοκιμάσουν νέα πράγματα.
- ☐ Μπορεί να έχουν προβλήματα με την οργάνωση και τον προγραμματισμό, γεγονός που μπορεί να τα εμποδίσει να είναι τόσο ανεξάρτητα όσο άλλα άτομα της ηλικίας τους.

Επίπεδο 2 «Ανάγκη ενισχυμένης υποστήριξης»

- ☐ Έχουν πιο εμφανή προβλήματα με τη **κοινωνική επικοινωνία**. Δυσκολεύονται περισσότερο να μεταβούν από μια δραστηριότητα στην άλλη.
- ☐ Τα παιδιά τείνουν να έχουν πολύ περιορισμένα ενδιαφέροντα και να επιδίδονται σε **επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές** που μπορεί να τους δυσκολεύουν να λειτουργήσουν σε ορισμένες καταστάσεις. π.χ. μπορεί να βηματίζουν μπρος-πίσω ή να λένε το ίδιο πράγμα ξανά και ξανά.
- ☐ Τείνουν να μιλάνε με απλές προτάσεις και επίσης δυσκολεύονται με μη λεκτικές μορφές επικοινωνίας.

Επίπεδο 3 «Ανάγκη ιδιαίτερης ενισχυμένης υποστήριξης»

- Είναι η πιο σοβαρή μορφή αυτισμού.
- ☐ Τα προβλήματα έκφρασης τόσο λεκτικά όσο και μη λεκτικά μπορεί να καταστήσουν πολύ δύσκολη την επικοινωνία, την κοινωνική αλληλεπίδραση και την αντιμετώπιση της μετάβασης.
- ☐ Οι επαναλαμβανόμενες-στερεοτυπικές συμπεριφορές είναι ένα άλλο σύμπτωμα.
- ☐ Ένα άτομο με ΔΑΦ επιπέδου 3 θα έχει πολύ **περιορισμένη ικανότητα να μιλάει καθαρά και σπάνια θα ξεκινήσει τις αλληλεπιδράσεις με άλλους ανθρώπους.**

Επιδημιολογία

- ❑ Περίπου 1 στα 100 παιδιά διαγιγνώσκεται με ΔΑΦ παγκοσμίως (Zeidan, et al., 2022).
- ❑ Εκδηλώνεται συχνότερα στα αγόρια από ό,τι στα κορίτσια σε αναλογία περίπου 4-1.
- ❑ Δεν εξαρτάται από το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, την φυλή και την εθνικότητα των παιδιών (YearginAllsopp & Rice, 2003).

Αίτια

- ❑ Δεν έχει πλήρως αποσαφηνιστεί, αλλά τα μέχρι τώρα δεδομένα των διαφόρων μελετών δείχνουν πως αποτελεί μία πολυπαραγοντική διαταραχή στην οποία εμπλέκονται πολυάριθμοι γενετικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες.

Συννοσηρότητα

- ❑ Το ποσοστό συννοσηρότητας είναι $>70\%$.
- ❑ Περίπου το 45% των ατόμων με αυτισμό διαγιγνώσκονται και με νοητική υστέρηση.
- ❑ Το 8-30% με επιληψία.
- ❑ Το 28-44% εμφανίζει επίσης Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ).

Χαρακτηριστικά του Αυτισμού

❑ Οι μεγαλύτερες προκλήσεις που παρουσιάζουν τα παιδιά με αυτισμό είναι δυσκολίες στην επικοινωνία, στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και στη συμπεριφορά.

❑ Δυσκολίες στην Επικοινωνία

- **Να μη μιλά ή να έχει ελλειπή/περιορισμένη ομιλία**
- Παρουσιάζει απώλεια λέξεων, τις οποίες μπορούσε να πει προηγουμένως
- Δυσκολεύεται στην έκφραση βασικών αναγκών και επιθυμιών
- **Παρουσιάζει φτωχή ανάπτυξη λεξιλογίου**
- Έχει δυσκολίες στο να ακολουθεί οδηγίες ή να βρίσκει αντικείμενα τα οποία έχουν ονομαστεί

- Επαναλαμβάνει ό,τι του έχει λεχθεί (ηχολαλία)
- Δυσκολεύεται στην απάντηση ερωτήσεων
- Η ομιλία του ακούγεται διαφορετική (π.χ. «ρομποτική» ομιλία ή ομιλία η οποία έχει υψηλό τόνο)

❑ Δυσκολίες στις Κοινωνικές δεξιότητες

- **Φτωχή βλεμματική επαφή με άτομα ή με αντικείμενα**
- **Φτωχή ικανότητα παιχνιδιού (παιχνίδι προσποίησης ή κοινωνικό παιχνίδι)**
- **Υπερβολική εστίαση σε ένα θέμα ή αντικείμενα που τον ενδιαφέρουν**
- Δυσκολία στο να κάνει φίλους
- Κλάμα, εύκολος θυμός, έντονο γέλιο χωρίς λόγο ή σε ακατάλληλη στιγμή
- Δεν αρέσει στο παιδί να το αγγίζεις ή να το κρατάς

❑ Δυσκολίες στη συμπεριφορά/αντίδραση στον κόσμο γύρω τους

- Κούνημα μπροστά πίσω, φτερουγίσματα των χεριών ή άλλες κινήσεις
- Να μη δίνει προσοχή στα πράγματα που βλέπει ή ακούει
- **Παρουσιάζει προβλήματα διαχειρισμού αλλαγής ρουτίνας**
- **Χρησιμοποιεί αντικείμενα με ασυνήθιστο τρόπο**
- **Παρουσιάζει ασυνήθιστη προσκόλληση σε αντικείμενα**
- Φαίνεται να μην έχει την αίσθηση του φόβου σε πραγματικούς κινδύνους

Διάγνωση

❑ Η διάγνωση βασίζεται:

- στην εκτίμηση του αναπτυξιακού επιπέδου,
- στην παρατήρηση στους τομείς της επικοινωνίας, κοινωνικής αλληλεπίδρασης, παιχνιδιού / φαντασίας και των συμπεριφορών.

❑ Η διάγνωση γίνεται από την ηλικία των 3 ετών και είναι σημαντική

- για την έγκαιρη πρόωμη παρέμβαση,
- για τον περιορισμό συμπτωμάτων,
- για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των παιδιών με αυτισμό και των οικογενειών τους.

- ❑ Η γνώση της ιδιαίτερης φύσης του αυτισμού, η κλινική εμπειρία και η χρήση εξειδικευμένων διαγνωστικών εργαλείων, που απαιτούν ειδική εκπαίδευση, διασφαλίζουν την εγκυρότητα της διάγνωσης.
- ❑ **Θα ήταν ιδανικό το παιδί να αξιολογηθεί από διεπιστημονική ομάδα, και όχι μόνο από έναν ειδικό. Η ομάδα συνήθως περιλαμβάνει εκπαιδευτικό, ψυχολόγο, εργοθεραπευτή, λογοθεραπευτή και άλλους επαγγελματίες υγείας, που έχουν εμπειρία στον αυτισμό.**
- ❑ Σε αυτή τη φάση η **συμμετοχή των γονιών**, άλλων ατόμων που φροντίζουν το παιδί και των δασκάλων είναι πολύτιμη, καθώς έχουν να δώσουν σημαντικές πληροφορίες για το αναπτυξιακό ιστορικό του παιδιού.

Παρέμβαση

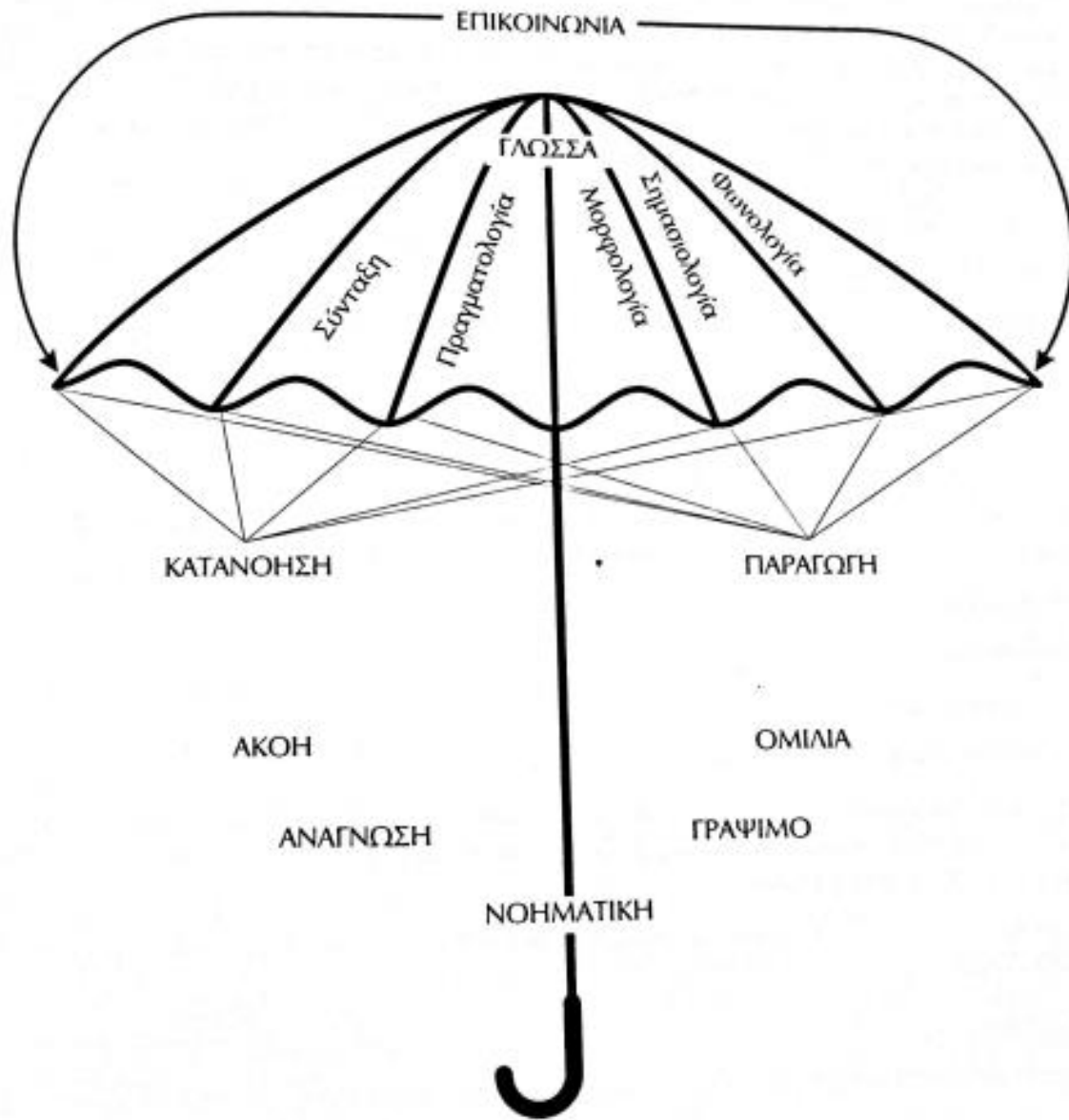
- ❑ Συνολικά, ο στόχος της παρέμβασης είναι η βελτιστοποίηση της λειτουργικής ανεξαρτησίας του ατόμου με ΔΑΦ, μέσω της ελαχιστοποίησης των βασικών συμπτωμάτων.
- ❑ Η παρέμβαση στοχεύει στη διευκόλυνση της ανάπτυξης και της μάθησης, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης των κοινωνικών δεξιοτήτων του ατόμου.
- ❑ Αποσκοπεί στη μείωση των περιορισμένων ενδιαφερόντων και της στερεότυπης συμπεριφοράς, καθώς και στην εξάλειψη της δυσπροσαρμοστικής συμπεριφοράς.
- ❑ Καμία ιατρική θεραπεία, ωστόσο, δεν μπορεί να εξαλείψει τα συμπτώματα της ΔΑΦ (Lauritsen, 2013).

- ❑ Ιδιαίτερης σημασίας είναι να προσδιορίζεται το αναπτυξιακό επίπεδο του ατόμου με ΔΑΦ ώστε να προσαρμόζονται οι απαιτήσεις των ανθρώπων γύρω από αυτό, αλλά και να διαμορφώνεται το περιβάλλον στις πιθανές ιδιαιτερότητές του.
- ❑ Επιπλέον, η ποιότητα ζωής και η ευημερία του ατόμου με ΔΑΦ εξαρτάται από την **υποστήριξη της οικογένειας** και για το λόγο αυτό η εκπαίδευση και η υποστήριξη των οικογενειών με ΔΑΦ αποτελούν προτεραιότητα στο σχέδιο παρέμβασης (Lauritsen, 2013).
- ❑ Η **πρώιμη παρέμβαση**, δηλαδή εκείνη που λαμβάνει χώρα στις μικρότερες ηλικίες (βρεφικής και προσχολικής ηλικίας), θεωρείται **σημαντική για την εξέλιξη** του παιδιού.

Ανάπτυξη λόγου και ομιλίας- Βασικοί όροι

- ❑ Επικοινωνία: η ανταλλαγή πληροφοριών, ιδεών και συναισθημάτων μεταξύ των ανθρώπων. Ορίζεται ως μη λεκτική και λεκτική επικοινωνία.
- ❑ Ομιλία: η ικανότητα συνδυασμού ήχων για τη σωστή άρθρωση λέξεων, τη σωστή ποιότητα φωνής και την κατάλληλη ροή στο ρυθμό.
- ❑ Λόγος: έχει δύο πόλους, την κατανόηση και την έκφραση. Εμπεριέχει στοιχεία που είναι:
 - Η Μορφολογία και σύνταξη (γραμματικοί κανόνες).
 - Η Σημασιολογία (η γνώση της σημασίας των λέξεων).
 - Η Φωνολογία (το σύστημα ήχων της κάθε γλώσσας).
 - Η Πραγματολογία (η ερμηνεία του λόγου).

(Ξιάρχου,2022, Στεφανάκη,2021)

Πηγή: Δρ. Μαρία
Καμπανάρου (2007),
Διαγνωστικά θέματα
Λογοθεραπείας, εκδ. έλλην.

Ανάπτυξη λόγου και ομιλίας- Πραγματολογία

- ❑ Η ικανότητα του ατόμου να χρησιμοποιήσει λόγο για να εκφράσει αυτό που θέλει με τον **κατάλληλο τρόπο**, στον **κατάλληλο χρόνο** και στην **κατάλληλη περίσταση**.
- ❑ Συχνά αναφέρεται ως **κοινωνικός λόγος** και στα ορόσημα ανάπτυξης με τον όρο **κοινωνικότητα**.
- ❑ Μπορεί να χαρακτηριστεί ως:
 - Προλεκτική (στην επικοινωνία του ατόμου με το περιβάλλοντα χώρο)
 - Μη λεκτική (τις επικοινωνιακές δεξιότητες πριν από την ανάπτυξη του λόγου)
 - Λεκτική (στην κατάλληλη κοινωνική χρήση της γλώσσας)
- ❑ Φαίνεται πως υπολείπεται το πραγματολογικό υποσύστημα του λόγου στα άτομα με αυτισμό.

(Στεφανάκη, 2021, Βογινδρούκας, 2005)

Ορισμένα ερωτήματα για την ανάπτυξη της ομιλίας ενός παιδιού:

1. Πώς αλληλεπιδρά μαζί σας;

- ☐ Σας δίνει προσοχή;
- ☐ Αντιλαμβάνεται τι συμβαίνει στο περιβάλλον του;
- ☐ Ανταποκρίνεται όταν το καλείτε με το όνομά του;
- ☐ Ακολουθεί το βλέμμα σας και κοιτάει εκεί που κοιτάτε;
- ☐ Όταν του προκαλεί κάτι το ενδιαφέρον, το μοιράζεται μαζί σας;
- ☐ Όταν νιώθει αναστάτωση ή κλαίει, σας δείχνει με τον τρόπο του τι το ενοχλεί;

Είναι σημαντικό ένα παιδί να επιζητά την προσοχή των φροντιστών του και να θέλει να ανταλλάσει εμπειρίες μαζί τους. Μέσω της ανταλλαγής εμπειριών τα παιδιά δημιουργούν δεσμούς και μαθαίνουν τη γλώσσα.

Ορισμένα ερωτήματα για την ανάπτυξης της ομιλίας ενός παιδιού:

2. Πώς επικοινωνεί;

- ☐ Σας παίρνει από το χέρι και σας οδηγεί εκεί που θέλει;
- ☐ Δείχνει αυτό που θέλει να φάει;
- ☐ Σας κοιτάει για να βεβαιωθεί ότι το καταλαβαίνετε;
- ☐ Χρησιμοποιεί χειρονομίες;
- ☐ Παράγει ήχους;
- ☐ Προσπαθεί να πει μια λέξη;

Ορισμένα ερωτήματα για την ανάπτυξη της ομιλίας ενός παιδιού:

2. Πώς επικοινωνεί;

- ☐ Συνήθως τα παιδιά ξεκινούν να επικοινωνούν χρησιμοποιώντας χειρονομίες, ήχους ή κινήσεις σώματος, πριν αρχίσουν να εκφέρουν τις πρώτες τους λέξεις.
- ☐ Γνωστές ως **προγλωσσικές χειρονομίες**, οι οποίες κατά την τυπική ανάπτυξη εξελίσσονται σε συμβολικές χειρονομίες και στο τέλος σε λέξεις.
- ☐ Οι **συμβολικές χειρονομίες** μπορεί να εκφράζουν ενέργειες ή αντικείμενα, σχόλια, αιτήματα ή να διευκολύνουν την επικοινωνία (π.χ. το δείξιμο και η χειρονομία του “γεια”).

Το να γνωρίζουμε με ποιον τρόπο επικοινωνεί ένα παιδί, μας δίνει σημαντικές πληροφορίες για να κατανοήσουμε τον κόσμο του και να ορίσουμε ρεαλιστικούς στόχους.

(Στεφανάκη, 2021)

Ορισμένα ερωτήματα για την ανάπτυξη της ομιλίας ενός παιδιού:

3. Πώς χρησιμοποιεί τις λέξεις για επικοινωνία

- ☐ Η επικοινωνία θεωρείται λειτουργική όταν ένα παιδί είναι σε θέση να χρησιμοποιεί τις λέξεις κατάλληλα για να εκφράσει μια βασική ανάγκη, θέληση ή σκέψη, να κάνει ερωτήσεις και να μεταφέρει τις σκέψεις του με έναν κατανοητό τρόπο.

- ☐ Στόχος της επικοινωνίας είναι:
 - Ένα αίτημα: “Θέλω”
 - Μία άρνηση ή διαμαρτυρία: “όχι”
 - Μία δήλωση: “Αυτό είναι ένα...”
 - Ένα σχόλιο: “Τι μεγάλο...”
 - Μία ερώτηση: “Τι είναι αυτο;”
 - Κοινωνική αλληλεπίδραση: “Γεια!”

Πρώιμα σημάδια στις επικοινωνιακές και κοινωνικές δεξιότητες (0-2 ετών) που θεωρούνται ανησυχητικά για την εμφάνιση ауτισμού

Όταν δεν μπορούν να:

Έως 3-4 μηνών:

- Χαμογελούν όταν ακούνε τον ήχο της φωνής σας
- Παρατηρούν με ενδιαφέρον πρόσωπα και αντικείμενα
- Γυρνούν το κεφάλι όταν ακούνε διάφορους ήχους

Έως 1 έτους:

- Μιμούνται ήχους και τους αρέσει το κοινωνικό παιχνίδι (κου κου τζα)
- Εξερευνούν αντικείμενα και βρίσκουν μισοκρυμμένα αντικείμενα
- Παράγουν ήχους με εναλλαγές στον τόνο της φωνής τους
- Γυρνούν προς το άτομο που τους μιλάει ή τους φωνάζει με το όνομά τους

Έως 7 μηνών:

- Ανταποκρίνονται στα αισθήματα των άλλων
- Τους αρέσει το παιχνίδι πρόσωπο με πρόσωπο
- Απαντούν στο όνομά τους και δείχνουν με διάφορα φωνήματα την ευχαρίστηση ή τη δυσαρέσκειά τους

Έως 2 ετών:

- Μιμούνται τη συμπεριφορά των άλλων και χαίρονται να παίζουν και να συναναστρέφονται με άλλα παιδιά της ίδιας ηλικίας
- Κατανοούν αρκετές λέξεις και ονοματίζουν αντικείμενα που τους δείχνουν με εικόνες
- Ακολουθούν οδηγίες και δημιουργούν προτάσεις με 2 λέξεις
- Κάνουν παιχνίδι με προσποίηση (κάνουν ότι μαγειρεύουν, οδηγούν φανταστικό αυτοκίνητο) και δημιουργούν κατηγορίες με βάση το χρώμα και το σχήμα

Στα παιδιά τα συμπτώματα είναι ποικιλόμορφα και εμφανίζονται νωρίς, είτε κατά τη βρεφική ηλικία, είτε κατά την ανάπτυξη, στην νηπιακή ηλικία.

Στην Κοινωνική Επικοινωνία:

- ο λόγος καθυστερεί να αναπτυχθεί, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις δεν αναπτύσσεται καθόλου
- δεν κατανοούν τον τρόπο ομιλίας των άλλων και δε δείχνουν ενδιαφέρον να επικοινωνήσουν
- μπορεί να μιλούν μονολεκτικά ή να ηχολαλούν
- προσωδία μονότονη, μηχανική ομιλία
- υπάρχει απουσία των εξωλεκτικών στοιχείων (χειρονομίες, μορφασμοί, κινήσεις)
- ερμηνεύουν τα λεκτικά μηνύματα κυριολεκτικά και αδυνατούν να κατανοήσουν τις μεταφορές, το χιούμορ, την αφήγηση, την συζήτηση και τους ιδιωτισμούς

Πηγή: ενημερωτικό φυλλάδιο για τον αυτισμό-www.logopedists.gr

Παιδιά με αυτισμό και δυσκολίες στα επίπεδα του λόγου: Πραγματολογία (σε μη λεκτικό επίπεδο)

- ☐ Απουσία επικοινωνιακών προθέσεων.
- ☐ Δυσκολία στην εναλλαγή σειράς κατά το παιχνίδι.
- ☐ Απουσία κινήσεων ή χειρονομιών και μίμησης για επικοινωνία.
- ☐ Άκαμπτη στάση σώματος (απουσία τονισμού, ρυθμού, ρομποτική φωνή).
- ☐ Μειωμένη βλεμματική επαφή κατά την επικοινωνία ή την αλληλεπίδραση με άλλους.

(Παπαντωνίου, Καμπούρογλου, 2015)

Παιδιά με αυτισμό και δυσκολίες στα επίπεδα του λόγου: Πραγματολογία (σε λεκτικό επίπεδο)

- ❑ Οι δυσκολίες αφορούν την ουσία της επικοινωνίας. Το παιδί με αυτισμό μπορεί να εμφανίζει τις εξής δυσκολίες:
- Αδυνατεί να ανταποκριθεί κατάλληλα στο διάλογο είτε ως ομιλητής (να ξεκινήσει ένα διάλογο, να εισάγει ένα θέμα) είτε ως ακροατής (να σχολιάσει με τον κατάλληλο τρόπο στο μήνυμα του συνομιλητή του).

(Παπαντωνίου, Καμπούρογλου, 2015)

Παιδιά με αυτισμό και δυσκολίες στα επίπεδα του λόγου: γλωσσικές ιδιορρυθμίες

- ❑ Ηχολαλία: η μερική ή πλήρης επανάληψη της ομιλίας των άλλων.
- ❑ Περιγράφεται σύμφωνα με το πότε παρουσιάζεται (άμεσα ή καθυστερημένα) και ανάλογα με τη λειτουργία που εξυπηρετεί (επικοινωνιακή ή μη επικοινωνιακή)

Η **καθυστερημένη ηχολαλία** συνήθως δηλώνει μια αυτο-ρυθμιστική συμπεριφορά, ενώ στην **άμεση** το παιδί μπορεί να μην γνωρίζει, τι να αναμένει ως προς μια φραστική απόδοση (μπορεί να ψάχνει τη σωστή απάντηση).

Παιδιά με αυτισμό και δυσκολίες στα επίπεδα του λόγου: γλωσσικές ιδιορρυθμίες

❑ λανθασμένη χρήση αντωνυμιών: Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των παιδιών αυτών είναι η αντιστροφή αντωνυμιών.

Για παράδειγμα: Σε περίπτωση που το παιδί θέλει να ζητήσει χυμό θα πει: “Εσύ θέλεις χυμό;” αντί να πει “Εγώ θέλω χυμό”. Επίσης, μπορεί να χρησιμοποιήσει κατάλληλα ουσιαστικά για να αναφερθεί στον εαυτό του: “Ο Γιάννης θέλει χυμό” αντί “Εγώ θέλω χυμό”.

- Μια ερμηνεία της δυσκολίας αυτής είναι ότι τα παιδιά αυτά δυσκολεύονται να διαχωρίσουν τον ρόλο του ομιλητή με του ακροατή.

Παιδιά με αυτισμό και δυσκολίες στα επίπεδα του λόγου: Σημασιολογία, Μορφοσύνταξη και Φωνολογία

- ❑ Μπορεί να εμφανιστούν δυσκολίες που δεν οφείλονται στην αυτιστική διαταραχή, εκτός από ορισμένες που σχετίζονται με το σημασιολογικό υποσύστημα.
- ❑ Αυτές οφείλονται είτε σε *χαμηλό νοητικό δυναμικό* είτε σε *επιπρόσθετες αναπτυξιακές διαταραχές λόγου* που συνυπάρχουν με την αυτιστική διαταραχή. Μπορεί να παρατηρηθούν δυσκολίες:

- στη σύνταξη προτάσεων
- στους χρόνους των ρημάτων
- στην ανάκληση εννοιών
- στον ρυθμό ομιλίας
- φτωχό λεξιλόγιο
- φωνολογικές διαταραχές
- χαλαρή άρθρωση

(Βογινδρούκας, 2005)

Παιδιά με αυτισμό και δυσκολίες στα επίπεδα του λόγου: Σημασιολογία

- ❑ Οι δυσκολίες που οφείλονται στην αυτιστική διαταραχή και αφορούν τη σημασιολογία σχετίζονται με:
 - την κατάκτηση εννοιών.
 - την κατάκτηση αφηρημένων εννοιών.
 - την κατάκτηση εννοιών με πολλαπλά νοήματα.

- ❑ Η πολυμορφία των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με αυτισμό στην επικοινωνία και στο λόγο αποτελεί δύσκολη διαδικασία τόσο για τη διαγνωστική αξιολόγηση όσο και για τη θεραπευτική παρέμβαση.

- ❑ Σημαντική θεωρείται η **συμμετοχή της οικογένειας** και του **σχολικού πλαισίου** στη θεραπευτική παρέμβαση, καθώς η **επικοινωνία είναι δεξιότητα που μαθαίνεται εκτός δομημένων εκπαιδευτικών καταστάσεων**.

(Βογινδρούκας, 2005)

Θεραπευτική παρέμβαση: Εναλλακτικά συστήματα επικοινωνίας

- ❑ Σε περιπτώσεις που ένα παιδί υπολείπεται στο κομμάτι της επικοινωνίας, η αντιμετώπιση των δυσκολιών του βασίζεται κυρίως σε εναλλακτικά συστήματα επικοινωνίας.
- ❑ Χρησιμοποιούνται διαφορετικοί τρόποι επικοινωνίας από τους συνηθισμένους (η προφορική ομιλία, η νοηματική γλώσσα και ο γραπτός λόγος).
- ❑ Βασίζονται στην οπτική επικοινωνία (εικόνες, σύμβολα ή μικροαντικείμενα)
- ❑ Τα πιο γνωστά που χρησιμοποιούνται για την εκπαίδευση παιδιών με επικοινωνιακές διαταραχές είναι τα εξής:
 - το γλωσσικό πρόγραμμα MAKATON (Walker 1980)
 - το Picture Exchange Communication System (PECS) (Bondy & Frost 1985)

(Βογινδρούκας, 2005)

Εναλλακτικά συστήματα επικοινωνίας: Picture Exchange Communication System (PECS)

- ❑ Το PECS στοχεύει στη διδασκαλία βασικών αρχών αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας πριν από το λόγο.
- ❑ Τα άτομα μαθαίνουν να δείχνουν την εικόνα του αντικειμένου που επιθυμούν, προσεγγίζοντας τον “σύντροφο επικοινωνίας”, με σκοπό την ανταλλαγή της εικόνας με το αντικείμενο.

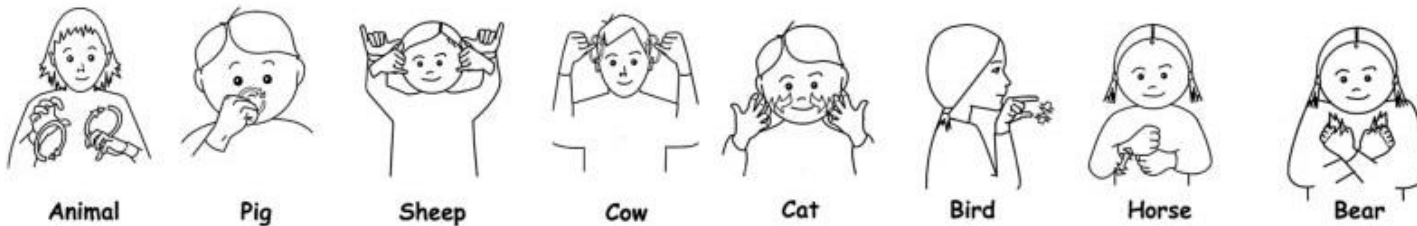

Πηγή εικόνων: bridgingthegap.com

(Βογινδρούκας, 2005)

Εναλλακτικά συστήματα επικοινωνίας: γλωσσικό πρόγραμμα MAKATON

- ❑ Πολυαισθητηριακή προσέγγιση καθώς συνδυάζει τη χρήση προφορικού λόγου, νοημάτων και συμβόλων.
- ❑ Απευθύνεται σε άτομα όλων των ηλικιών, όπου εμφανίζουν δυσκολίες επικοινωνίας, κατανόησης, καθυστέρηση λόγου και ομιλίας αλλά και σε παιδιά που εμφανίζουν μαθησιακές δυσκολίες (Βογινδρούκας, 2005).

MAKATON Hellas

Πρόγραμμα Ανάπτυξης Επικοινωνίας & Λόγου

πλύνε τα χέρια σου

πριν

φας

βιβλία

παιχνίδι

στην

τράπεζα

Let's talk
Makaton

The Makaton Charity
Westmead House
Farnborough
Hampshire GU14 7LP

01276 606760
info@makaton.org
makaton.org

A Charitable Company Limited by Guarantee. 651174
in England and Wales. Registered Office: 65
Fields, London WC2A 3LH. Registered Charity
No. 1062801

© The Makaton Charity 2020

Πηγή εικόνων: makatonhellas.gr

Θεραπευτική παρέμβαση: Κοινωνικές ιστορίες

- ❑ Η μέθοδος των “Κοινωνικών Ιστοριών” περιλαμβάνει οπτικοποιημένο υλικό και χρησιμοποιείται κυρίως σε παιδιά με ΔΑΦ ήπιας σοβαρότητας.
- ❑ Πρόκειται για σύντομες ιστορίες με πρακτικές οδηγίες που βοηθούν το παιδί να κατανοήσει μια κοινωνική κατάσταση και να μάθει πώς να συμπεριφέρεται σε αυτήν.
- Παράδειγμα: “Τι κάνω όταν ακούω κάποιον να μου μιλάει”

Πηγή εικόνων: prosvasimo.gr

Θεραπευτική παρέμβαση: τρόποι διαχείρισης ηχολαλίας

- ❑ Οι σύγχρονες έρευνες υποστηρίζουν ότι η ηχολαλία αποτελεί σημείο εκκίνησης για την ανάπτυξη της ομιλίας και ότι συχνά έχει σημαντική επικοινωνιακή χρησιμότητα.
- ❑ Υπάρχουν πολλές ασκήσεις που μπορούν να εφαρμοστούν, με σκοπό τη βελτίωση της επικοινωνίας όταν ένα παιδί παρουσιάζει ηχολαλία. Ορισμένες από αυτές τις τεχνικές είναι οι εξής:
 - 1. Περιορισμός των ερωτήσεων του τύπου “ποιος”, “τι”, “πότε” και “γιατί”.**
 - 2. Χρησιμοποιείτε οπτικά ερεθίσματα.**
 - 3. Μοντελοποίηση συνομιλίας με σχετικούς όρους.**

Γενικές στρατηγικές για την ανάπτυξη της αλληλεπίδρασης:

❑ A. Πάρτε μέρος στο παιχνίδι του

- Πάρτε μέρος στο παιχνίδι του και σε περίπτωση που αλληλεπιδράσει μαζί σας ακολουθείστε το ενδιαφέρον του. Αν όμως δεν αλληλεπιδράσει, παίξτε με τον ίδιο τρόπο χωρίς να το κατευθύνεται, ούτε να αλλάζετε το παιχνίδι του.

❑ B. Δημιουργήστε ευκαιρίες για εναλλαγή σειράς

- Αν το παιδί δεν δείχνει ενδιαφέρον να σας συμπεριλάβει στο παιχνίδι, ακόμη κι όταν συμμετέχετε, τότε πρέπει να δημιουργήσετε ευκαιρίες για να το κάνει (εναλλαγές σειράς στο παιχνίδι ώστε να ξεκινήσει η επικοινωνία μεταξύ σας).

Γενικές στρατηγικές για την ανάπτυξη της αλληλεπίδρασης:

□ Γ. Δημιουργείτε ρουτίνες παιχνιδιού

- Μόλις εξοικειωθεί με την ρουτίνα ακολουθείστε τα παρακάτω βήματα για να ενισχύσετε την αλληλεπίδραση:
 1. Να ξεκινάτε με τον ίδιο τρόπο κάθε φορά
 2. Διαμορφώστε τη ρουτίνα με σκοπό να περιμένει τη σειρά του και να συμμετέχει
 3. Επαναλάβετε τις ίδιες λέξεις ή φράσεις
 4. Ολοκληρώνετε το παιχνίδι με το ίδιο τέλος

Γενικές στρατηγικές για την ανάπτυξη της ομιλίας:

- ☐ Α. **Επανάληψη 3-5 φορές** μιας χειρονομίας μαζί με μια σχετική λέξη ή φράση κατά τη διάρκεια της αλληλεπίδρασης.
- ☐ Β. Προσθήκη μιας χειρονομίας ή οπτικής βοήθειας στις λέξεις.
- ☐ Γ. Συσχετισμός αυτού που λέμε με αυτό που συμβαίνει **εκείνη τη στιγμή**.
- ☐ Δ. Χρήση **σύντομων προτάσεων**.
- ☐ Ε. **Επανάληψη** χειρονομιών, λέξεων ή φράσεων σε **πολλές διαφορετικές καταστάσεις**.

Γενικές στρατηγικές για την ανάπτυξη της ομιλίας:

- ❑ Είναι σημαντικό στα παιδιά να παρέχονται πλούσια γλωσσικά περιβάλλοντα, τα οποία προσφέρουν πολλές ευκαιρίες επικοινωνίας.

- ❑ Μπορείτε να δημιουργήσετε ένα **κατάλληλο και πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον** για το παιδί σας με τους εξής τρόπους:
 - Μιλήστε περισσότερο στο παιδί σας.
 - Περιγράψτε τις ενέργειές σας.
 - Περιγράψτε τις ενέργειες του παιδιού.
 - Επαναλάβετε λέξεις.
 - Χρήση ποικιλίας λέξεων.
 - Απλοποιήστε αυτά που λέτε.
 - Επεκτείνετε τις φράσεις του παιδιού.

Γενικές στρατηγικές για την ανάπτυξη της ομιλίας:

❑ Μπορείτε να δημιουργήσετε ένα κατάλληλο και πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον για το παιδί σας με τους εξής τρόπους:

- Χρήση χειρονομιών.
- Μείωση ερωτήσεων.
- Προσφέρετε επιλογές.
- Κάντε παύση με αναμονή.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Βογινδρούκας, Ι. (2005). Διαταραχές Επικοινωνίας και Λόγου στον Αυτισμό – Εναλλακτικά Συστήματα Επικοινωνίας. Συμμετοχή στο βιβλίο Διεπιστημονική προσέγγιση Αυτισμός, Ζωοδόχος Πηγή, Ηράκλειο. σελ. 17-33.
- Βογινδρούκας, Ι. (2006). Δυσκολίες στην επικοινωνία. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων -II ΕΠΕΑΕΚ - Σύλλογος Γονέων, Κηδεμόνων και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων Νομού Λάρισας
- Βογινδρούκας, Ι. (2016). Εγχειρίδιο Αναπτυξιακής Λογοθεραπείας: Γλώσσας και Γλωσσικές Διαταραχές. Ινστιτούτο Έρευνας και Εκπαίδευσης Λογοθεραπείας.
- Νικολόπουλος, Δ. (2008). Γλωσσική Ανάπτυξη και Διαταραχές. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Ξιάρχου, Χρ. (2022). Η ανάπτυξη του λόγου και της επικοινωνίας στα κωφά και βαρήκοα παιδιά. Ξάνθη: Εκδόσεις Σπανίδης.
- Παπαντωνίου, Μ. και Καμπούρογλου, Μ. (2015). Ανάπτυξη και διαταραχές της επικοινωνίας και του λόγου στον αυτισμό. <https://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/epimorfwtiko-uliko-autismos/Autismos1.pdf>
- Στεφανάκη, Ε. (2021). Βοήθησέ με να μιλήσω. Κύπρος: Εκδόσεις Διόπτρα.
- Froma, P. R., Colleen, K. W. (2016). Εγχειρίδιο Λογοθεραπείας. Κύπρος: Εκδόσεις Π. Χ. Πασχαλίδης.
- American Psychiatric Association. (2015). *Διαγνωστικά κριτήρια από DSM-5*. (Μετάφραση-Επιμέλεια: Κ. Γκοτζαμάνης). Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Λίτσας. (Έτος έκδοσης πρωτοτύπου 2013)
- Zeidan, J., Fombonne, E., Scora, J., Ibrahim, A., Durkin, MS., Saxena, S., Yusuf, A., Shih, A., Elsabbagh, M. (2022). Global prevalence of autism: A systematic review update. *Autism Res.* 2022 15(5), 778-790. doi: 10.1002/aur.2696.
- Yeargin-Allsopp, M., Rice, C., Karapurkar, T., Doernberg, N., Boyle, C., & Murphy, C. (2003). Prevalence of autism in a US metropolitan area. *JAMA: Journal of the American Medical Association*, 289(1), 49–55. <https://doi.org/10.1001/jama.289.1.49>

Πηγές από το Διαδίκτυο

- Ήρα Κωλίκη, 2022. Ηχολαλία στον αυτισμό: Τύποι και τρόποι να την διαχειριστείτε. Διαθέσιμο on line: <https://wikihealth.gr/category/paidi/icholalia-ston-aytismo-typoi-kai-tropoi-na-tin-diacheiristeite/>
- <http://prosvasimo.gr/docs/pdf/epimorfwtiko-uliko-autismos/Autismos1.pdf>
- <https://www.autismthessaly.gr/autism/autismos/diagnwsi-sumvouleutiki/>
- <https://www.arsi.gr/content/184/diataraxi-aytistikoy-fasmatos-daf->
- <https://www.paidiatros.com/asthenies/xronies-arrosties/aftismos-proima-xarakteristika>
- <https://wikihealth.gr/category/diagnosi/aytismos-katanoontas-ta-tria-epipeda-toy-fasmatos/>
- <https://www.sosiatroi.gr/iatrikes-symvoules/psyxiatrka/autismos>

Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως “τα παιδιά με αυτισμό είναι
πρώτα απ’ όλα παιδιά και μετά παιδιά με αυτισμό”
(Βογινδρούκας, 2016)

Σας ευχαριστούμε πολύ!!